

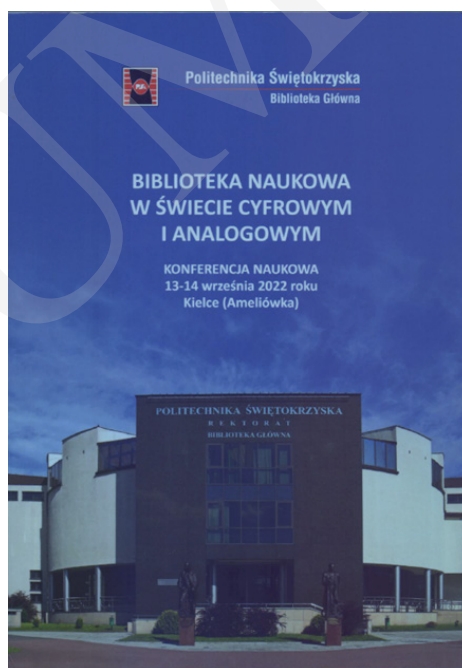
Anna Bogowska

Biblioteka Główna

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID ID: 0000-0003-0438-1309

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI „BIBLIOTEKA NAUKOWA
W ŚWIECIE CYFROWYM I ANALOGOWYM”, 13–14 WRZEŚNIA 2022
ROKU, KIELCE (AMELIÓWKA)¹

W dniach 13–14 września 2022 roku w Kielcach odbyła się konferencja naukowa zorganizowana przez Bibliotekę Główną Politechniki Świętokrzyskiej. Po rejestracji uczestników konferencji odbyło się zwiedzanie Biblioteki Głównej Politechniki Świętokrzyskiej. Następnie uczestnicy udali się do autokaru w celu dotarcia do

¹ „Biblioteka naukowa w świecie cyfrowym i analogowym: konferencja naukowa, 13–14 września 2022 roku, Kielce (Ameliówka)”, Politechnika Świętokrzyska, Kielce 2022, s. 1–159.

hotelu Ameliówka w Mącholicach Kapitulnych, gdzie miała miejsce konferencja oraz zakwaterowanie. Wygłoszono ogółem 12 referatów o zróżnicowanej tematyce. Ponadto zaprezentowano oferty przedstawicieli z firm ARFIDO, PWN oraz EBSCO i ich najnowsze propozycje przygotowane dla bibliotek. W wygłoszonych wystąpieniach pojawiło się wiele głosów jednomyślnie stwierdzających, że w dzisiejszym świecie aktywność bibliotek w mediach społecznościowych, takich jak: Facebook, Instagram, Twitter czy TikTok, jest niezbędna. Obrady podzielono na kilka sesji.

Pierwszą sesję plenarną rozpoczęło wystąpienie prorektora ds. studenckich i dydaktyki prof. dr hab. Artura Maciąga, który przedstawił rys historyczny powstania Politechniki Świętokrzyskiej oraz omówił jej obecny rozwój. Sesja ta była prowadzona przez dyrektora Biblioteki Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach mgra Andrzeja Antonia. W trakcie jej trwania przedstawiono osiem referatów.

Pierwszy referat „Nowe formy i narzędzia komunikacji w zarządzaniu biblioteką akademicką” wygłosiły Katarzyna Weinper i Stanisława Pietrzyk-Leonowicz z Politechniki Lubelskiej. Autorki dowodziły, iż biblioteka wymaga odpowiedniego zarządzania. Zwróciły uwagę na fakt, jak ważne są komunikacja, zarządzanie strategiczne oparte na założeniach zgodnych z misją i strategią uczelni, zarówno w ujęciu wewnętrznym, jak i zewnętrznym oraz konieczność stałej poprawy jakości usług biblioteczno-informacyjnych w celu podnoszenia ich standardów. Omówiły proces zarządzania biblioteką oraz główne kierunki komunikacji: pionową, poziomą i coraz częściej występującą – sieciową, z której wyodrębniły pięć typów sieci: 1) koło u wozu, 2) Y, 3) każdy z każdym, 4) okrąg oraz 5) łańcuch. Wspomniały również o nowych narzędziach, kanałach i metodykach w funkcjonowaniu biblioteki akademickiej, które są wypadkową komunikacji ustnej, pisemnej i wideo, np. platforma Zoom, Webex, Google Meetings².

W drugim referacie w tej sesji autorstwa Danuty Stawińskiej zatytułowanym „Wpływ kompetencji cyfrowych bibliotekarzy na funkcjonowanie biblioteki naukowej na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego” autorka przekonywała, że współcześnie biblioteki potrzebują pracowników o szerokiej gamie kompetencji i wymieniła trzy kluczowe: kompetencje społeczne, cyfrowe i informacyjne. Mówiła o obecności bibliotek w social mediach (FB, Twitter, Instagram, TikTok), co stało się koniecznością, aby mogły być interesujące dla użytkowników. Podkreśliła fakt, jak ważne jest wprowadzenie polityki otwartego dostępu (ang. *open access*), czyli otwieranie publikacji naukowych i danych badawczych. Opisała szerzej dwa rodzaje kompetencji pracowników biblioteki uniwersyteckiej: kompetencje twarde (cyfrowe) oraz miękkie (analogowe)³.

² *Ibidem*, s. 107–118.

³ *Ibidem*, s. 127–141.

Kolejnym był referat wygłoszony przez Ireneusza Bojanowskiego „Social Media w kreowaniu komunikacji z czytelnikiem na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego”. Podobnie jak jego przedmówczyni wskazał bezsprzecznie na fakt, że młode pokolenie czerpie najważniejsze informacje z serwisów społecznościowych. Studenci przyzwyczajeni są do skrótowej formy przekazu. Pandemia Covid-19 spowodowała zwiększone korzystanie z usług zdalnych biblioteki, np.: skanowanie na życzenie oraz wzrost odsłon baz danych, na co wskazują zamieszczone wykresy. W związku z zaistniałymi potrzebami w księżnicy powołano zespół zajmujący się social mediami, jednak nie obyło się przy tym bez pewnych trudności⁴.

Następny referat został wygłoszony przez Annę Strojną-Krzystanek oraz Krystynę Wiatr – „Oferta elektronicznych zasobów i usług w Bibliotece Politechniki Kra-kowskiej skutecznym narzędziem promocji”. Opisano w nim działania w zakresie poszerzania oferty zbiorów oraz usług z uwzględnieniem rosnącego zapotrzebowania na ich wersje elektroniczne. W artykule autorki przedstawiły ofertę e-zasobów tworzonych w bibliotece oraz elektroniczne usługi w repozytorium zapewniające otwarty dostęp do wyników badań oraz publikacji pracowników i studentów uczelni. Z powodu nauki zdalnej podjęto pracę w celu powstania listy podręczników rekomendowanych studentom, która cieszy się ogromnym zainteresowaniem. Większość z nich jest dostępna w wersji cyfrowej. Umieszczono również skany zawartości (spisy treści) poszczególnych materiałów. Biblioteka tworzy też bazy bibliograficzne. W odpowiedzi na potrzeby użytkowników szkolenia tradycyjne zostały przekształcone na szkolenia w wersji online na platformie MS Teams. Zaliczenie podstawowego e-kursu wiedzy oraz zaakceptowanie regulaminu umożliwiają zdalne zapisanie się do biblioteki⁵.

Ostatnia prelegentka pierwszej sesji plenarnej Agnieszka Młodzka-Stybel przybliżyła „Dziedziczne zasoby informacyjne w Bibliotece Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego (CIOP-PIB) w aspekcie rozwoju zastosowań technologii informacyjnych”. W rysie historycznym omówiła zakres działalności przez gromadzenie informacji i wiedzy ukierunkowanej na problematykę bezpieczeństwa człowieka w środowisku pracy. Gromadzenie i udostępnianie zasobów odbywa się z zastosowaniem technologii informacyjnych oraz w sposób tradycyjny. Zwróciła uwagę na fakt, że wraz ze zmianą otoczenia powstają nowe zagrożenia zawodowe⁶.

Po przerwie kawowej wygłoszono trzy referaty, dwa autorstwa pracowników ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie: Wojciecha Woźniaka

⁴ *Ibidem*, s. 39–50.

⁵ *Ibidem*, s. 143–149.

⁶ *Ibidem*, s. 77–88.

i Agnieszki Adamiec oraz Lilianny Nalewajskiej z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Wystąpienie pierwsze zatytułowano „Naukowa Sieć Informacyjna Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (SGGW) jako odpowiedź na wyzwania epoki cyfrowej”. Wojciech Woźniak przytoczył ustawy i statut księżnicy oraz biblioteki, które wchodzą w skład NSI (Naukowa Sieć Informacyjna). Posiada ona katalogi w postaci elektronicznej, dostęp do publikacji i baz danych w ramach subskrypcji. Podzielił się założeniami działalności NSI w latach 2021–2025, której strategia opiera się na dwóch filarach: rozbudowa nowoczesnej przestrzeni do pracy indywidualnej i grupowej wspierana przez pracowników oraz ułatwienie dostępu online i rozszerzanie oferty źródeł dostępnych zdalnie oraz dystrybuowanie informacji przez kanały cyfrowe. Jej misja i wizja to stanie się wielofunkcyjnym narzędziem i przestrzenią do wzmacniania naukowego i dydaktycznego potencjału SGGW. Bazą do tych działań ma być informacja zaczerpnięta przez bibliotekarzy z książek i czasopism bez względu na ich postać – papierową czy elektroniczną. Tak rozumiana odpowiedź NSI na wyzwania epoki cyfrowej stawia w centrum działań profesjonalnego pracownika gotowego stać się przewodnikiem doprowadzającym użytkownika do pożądanej informacji oraz pokazującym mu ścieżki efektywnego docierania do niej⁷.

Drugi referat został wygłoszony przez Agnieszkę Adamiec „Dobre praktyki oznaczania otwartego dostępu w repozytoriach instytucjonalnych polskich uczelni technicznych”. Autorka przedstawiła wyniki badań sposobów oznaczania otwartego dostępu (ang. *open access*) w repozytoriach instytucjonalnych polskich uczelni technicznych. Głównym celem artykułu było porównanie szczegółowości opisów otwartego dostępu na stronach internetowych badanych systemów repozytoryjnych oraz prezentacja dobrych praktyk w zakresie oznaczania otwartości z punktu widzenia prawa. Uzyskane dane zostały uzupełnione przeprowadzoną ankietą. Autorka przekonuje, iż praktyka otwartego dostępu jest niezbędnym warunkiem do zaistnienia zjawiska otwartej nauki (ang. *open science*). Otwarty dostęp dzieli dwojako: ze względu na sposób udostępniania treści oraz z punktu widzenia prawa, tj. otwarty dostęp gratis – określony przepisami prawa autorskiego, czyli z ograniczeniami ich wykorzystania do własnych potrzeb, w celach dydaktycznych lub cytowaniach w publikacji naukowej. Otwarty dostęp libre to udostępnianie treści na licencjach umożliwiających nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne z nich korzystanie z zobowiązaniem zamieszczenia informacji o twórcy, przedmiocie licencji oraz jej postanowieniach lub posłużenie się taką samą licencją w utworach zależnych. Autorka przybliżyła działalność organizacji Creative Commons ze Stanów Zjednoczonych chroniącą prawa autorskie oraz opisała sześć rodzajów licencji. W artykule

⁷ *Ibidem*, s. 151–159.

przetawiła dobre praktyki oznaczania otwartego dostępu na podstawie własnych badań. Niestety ich wyniki wskazały na niedostateczny poziom oznaczania warunków otwartego dostępu w repozytoriach instytucjonalnych w Polsce⁸.

Ostatni referat pierwszego dnia obrad zaprezentowała Lilianna Nalewajska „Transformacje bibliotek naukowych w erze cyfrowej – innowacyjność przestrzeni, technologii oraz rozwiązań strukturalnych i funkcjonalnych”. Podjęła próbę odpowiedzi na pytanie, na jakim etapie zaawansowania we wdrażaniu innowacji i transformacji technologicznych, funkcjonalnych oraz strukturalnych znajdują się polskie biblioteki akademickie. W tym celu wykorzystała ankietę, a analiza jej wyników posłużyła do sformułowania wniosków. Autorka stwierdziła, że wyzwania, przed którymi stoją biblioteki akademickie, wpisują się w działania innowacyjne i unowocześniające uczelnie oraz zmieniające się potrzeby użytkowników. Procesy transformacyjne obejmują działania od organizacji i metod pracy bibliotek, po zmiany technologiczne, usługi, dydaktykę, wspieranie działalności naukowej uczelni (m.in. publikowanie w otwartym dostępie) oraz komunikacji naukowej (otwarta nauka). W erze cyfrowej transformacje książnic powinny odnosić się także do planowania i urządzania bibliotek, tak by to pomogło rozwijać nowe modele nauczania wykorzystujące technologie cyfrowe. Autorka termin „przestrzeń” w kontekście zasobów i usług przedstawiła dwojako: 1) ujęcie tradycyjne jako fizyczny obszar biblioteki oraz 2) przestrzeń cyfrowa jako działania wspierające proces naukowy (publikowanie, gromadzenie i udostępnianie zasobów, ewaluacja) oraz upowszechniające ideę otwartości w nauce. Podsumowując wyniki badań ankiety, autorka uznała, że transformacje zachodzące w otoczeniu bibliotek wpływają na zmiany ich funkcjonowania, można również zaobserwować zachodzące w nich wieloaspektowe przeobrażenia. Książnice polskich uczelni podejmują działania na rzecz otwartości w nauce i jej upowszechniania w środowisku akademickim, jednak nie są w pełni niezależne w ich wdrażaniu, co powoduje brak możliwości wprowadzania innowacyjnych i technologicznych rozwiązań do swojej fizycznej przestrzeni dodatkowo służącej edukacji i dydaktyce⁹.

Po ostatnim w tej sesji wystąpieniu dyrektor Biblioteki Głównej Politechniki Świętokrzyskiej mgr inż. Mariusz Karbownik zakończył obrady. Dzień pierwszy uwieńczyła uroczysta kolacja.

W kolejnym dniu sesję plenarną poprowadziła dyrektorka Biblioteki Głównej Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie mgr Bożena Chlebicka-Abramowicz. Przedstawiono na niej cztery referaty. Pierwszy Ewy Witkowskiej: „Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku w świecie cyfrowym” został

⁸ *Ibidem*, s. 7–19.

⁹ *Ibidem*, s. 91–106.

wyłoszony w zastępstwie autorki przez Wiesława Wróbla. Przyszłość bibliotek akademickich na podstawie trendów od dawna prognozowanych to zmiana ich charakteru przejawiająca się innowacyjnością, zarządzaniem informacją, dostępem do materiałów oraz zmianą stosunku przez użytkowników. W analizie tematu pomocne mogą być raporty przy odpowiedzi na temat przyszłości oczekiwań użytkowników, m.in. takich jak: przemiany modeli nauczania czy zapotrzebowanie na otwarty dostęp do wiedzy. Odpowiedzią na ich potrzeby są usługi cyfrowe jako kluczowy obszar działania, np. uruchomienie Podlaskiej Biblioteki Cyfrowej oraz repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku. Autorka zwróciła uwagę na istotną rolę mediów społecznościowych jako metody komunikacji, realizacji misji edukacyjnej oraz sposobu budowania społeczności wokół biblioteki przy pomocy FB, Instagrama, Twittera, TikToka. W obszarach działań księżnicy bibliotekarz staje się przewodnikiem po świecie informacji oraz osobą wdrażającą czytelnika przez rozwój oferty szkoleń.

Drugi referat w tej sesji wyłosiła Anna Bogowska: „Popularność zbiorów kartograficznych Biblioteki Głównej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w świetle statystyk oraz analizy wypożyczeń”. Autorka przedstawiła najczęściej wykorzystywane materiały kartograficzne w formie tradycyjnej oraz przeglądane obiekty na platformie internetowej. Dodała również krótką charakterystykę wymienionych dokumentów oraz analizę ilości ich udostępnień. Wnioski płynące z przedstawionych badań wskazały na fakt spadku wypożyczeń w formie tradycyjnej na korzyść odsłon zasobów ze źródeł elektronicznych¹⁰.

Ostatni referat przed przerwą kawową wyłosiła Bernadeta Iwańska-Cieślik z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy: „Dawna książka i prasa w badaniach bibliotekarzy akademickich w latach 2016–2018 i ich obecność w przestrzeni sieciowej”. Zwróciła uwagę na działalność bibliotekarzy akademickich z uczelni państwowych uczestniczących w komunikacji naukowej przez publikowanie prac z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. Fragment tych badań dotyczy dziejów książki, bibliotek i prasy do 1945 roku. Uzyskane dane autorka przedstawiła na podstawie założenia metody bibliografii statystycznej. Przybliżając tematykę badań, dokonała podstawowego podziału na zagadnienia dotyczące dawnej książki i prasy, sugerując się podziałem występującym w *Polskiej bibliografii bibliologicznej*. Wyodrębniła następujące podkategorie: drukarstwo i introligatorstwo, księgarstwo, rękopisy, czasopiśmiennictwo, estetyka książki, bibliotekarstwo, księgozbiory prywatne oraz varia. Najwięcej publikacji poświęcono kolejno dawnym drukom oraz zagadnieniom związanym z bibliotekarstwem i rękopisom. Najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się kolekcje ekslibrysów, tematy księgarskie czy estetyka

¹⁰ *Ibidem*, s. 21–36.

i zdobnictwo druków do roku 1945. Publikacje bibliotekarzy z ośrodków akademickich poddanych badaniom były widoczne przede wszystkim w bazach dorobku poszczególnych uczelni. Pomimo tych możliwości nie zawsze się na to zdecydowano. Również w nieznanym stopniu bibliotekarze decydowali się na zamieszczenie swoich prac na innych stronach, w tym w mediach społecznościowych dla naukowców¹¹.

Po zakończonej przerwie kawowej uczestnicy konferencji wysłuchali ostatniego referatu Jolanty Sobielgi z Politechniki Świętokrzyskiej „Biblioteki analogowe – kryzys czy zmierzch?”. W przedstawionej prezentacji autorka omówiła kierunki rozwoju bibliotek technicznych w związku z wykorzystaniem zasobów cyfrowych. Zwróciła uwagę na relacje między zasobami analogowymi i w formie cyfrowej, wskazując na ich specyfikę oraz dysproporcje między użytkowaniem ich informacji. Na podstawie obserwacji przyjęła dwa typy użytkowania informacji: 1) strategie substytucyjne – proces zastępowania tradycyjnych źródeł informacji źródłami w formie cyfrowej; 2) strategie komplementarne – wprowadzanie procesów innowacji z zachowaniem tradycyjnych „analogowych” metod informacji. Autorka analizie poddała relacje między użytkowaniem tradycyjnych i cyfrowych źródeł informacji, czyli wykorzystanie zbiorów i usług bibliotecznych w formie cyfrowej i analogowej. Przyglądając się zamieszczonym wynikom, można było stwierdzić, że potencjał „analogowy” bibliotek znacznie przewyższa zasoby cyfrowe oraz umiejętności w zakresie ich użytkowania. Jednakże wzrastają wskaźniki dotyczące korzystania z zasobów cyfrowych, co powoduje spadek wskaźników dotyczący wykorzystania zasobów w formie analogowej o 15,7%. Obserwując powyższe tendencje funkcjonowania bibliotek, kultura analogowa oraz cyfrowa w użytkowaniu informacji będą koegzystować¹².

Po zakończonych wystąpieniach zaplanowano również czas przeznaczony na panel dyskusyjny, jednak nie było żadnych pytań do prelegentów. Obrady podsumowała pani mgr Bożena Chlebicka-Abramowicz, moderator drugiej sesji plenarnej, stwierdzeniem, że usług elektronicznych nie byłoby bez pracy bibliotekarzy. Pan dyrektor Biblioteki Głównej Politechniki Świętokrzyskiej mgr inż. Mariusz Karbownik zakończył konferencję oraz podziękował uczestnikom za przybycie i obecność, wyrażając zadowolenie, że nie było konieczności spotkania się w formie online.

¹¹ *Ibidem*, s. 51–75.

¹² *Ibidem*, s. 119–123.